

Müşk – ajap ysly gözellik seriaşdesi

Category: Edebi makalalar, Ertekiler, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Müşk – ajap ysly gözellik seriaşdesi MÜŞK – AJAP YSLY GÖZELLIK SERİŞDESI

Gözellik seriaşdeleriniň naýbaşysy we iň gadymylarynyň biri hem müşk diýlip atlandyrylýar. Bu orta asyrlarda ähli hoşboý yslara dakylan umumy at bolupdyr. Yöne hakyky müşk öz döwrüniň iň gymmatly gözellik seriaşdeleriniň biri bolup, esasan, köşk durmuşynda giňden ýaýrapdyr.

«Müşk – «Türkmen klassyky edebiýatynyň sözlüğinde-de» keýigiň belli tohumynyň göbeginden alynýan gara reňkli we ýakymly ysly madda» diýlip bellenilýär.

Öz döwründe iň gymmat sowgatlara öwrülen müşk bilen anbary altyn-kümse barabar hasaplapyrlar. Hatda anbar bilen müşki altyndyr kümssi ölçelýän agram ölçügi bolan mysgal boýunça ölçäpdirler (bir mysgal dört gramdan gowrak), aloe we kamfora agajyny bolsa, man boýunça ölçäpdirler (orta asyrlarda bir man 812 gramdan 816,5 gram aralygy bolupdyr). Orta asyrlaryň iň meşhur alymlarynyň biri bolan Abu Aly ibn Sina öz ylmy işlerinde müşküň we anbaryň düzumi, olaryň dermanlyk ähmiýetleri, durmuşda ulanylyşy barada giňişleýin maglumatlar beripdir. Bu maglumatlar bolsa, müşküň halkyň durmuşynda hem giňden ulanylandygyny görkezýär.

Türkmen zenanlarynyň gadym wagtdan bări dowam edip gelýän zynatlanyş däpleri örän gyzykly we täsindir. Türkmen halk ertekilerinde, dessanlarda, eposlarda, rowaýatlarda, nusgawy şahyrlarymyzyň şygyrlarynda gyz-gelinlerimiziň zynaty hakda baý maglumatlar bar. Şahyrlarymuz dürli çepeň meňzetmeler, deňeşdirmeler, aňlatmalar arkaly gyz-gelinlerimiziň zynatlanyşyny beletlik bilen beýan edipdirler.

Yssy howa şertlerinde gülap suwlary, dürli hoşboý ysly müşkler sepilende, onuň ynsan deri bilen gatyşyandygyny we öz mylaýym,

ýakymly ysyny ýitirýändigini bilýänsiňiz. Şonuň üçin zenanlar tomus paslynda hoşboý yslary sepinmekden, köplenç, gaçarak duranlaryny kem görmändirler. Şeýle ýagdaýyň öňüni almak üçin, gadymda zenanlar başgarak usullary ulanypdyrlar. Zenanlar müşki, anbary sepinmän, eýsem, ony ýüpek mata siňdirip, gupbanyň, tumaryň, düwmejikleriň gözlerine ýerleşdiripdirler. Hoşboý yslaryň şol şaý-seplerden töwerege ýaýrap durmagy üçin bolsa, gupbada, tumarda ýörite ýasalan turbajyklary gözenekli gapak bilen bekläpdirlər. Egerde gupbada, tumarda, düwmejiklerde ýerleşdirilen gülaply matalar gurasa, oňa ýenede hoşboý yslary ýada ýönekeý, mylaýym suwy damdyrypdyrlar. Şeýle edilende, ol ýenede kükäp başlapdyr. Şaý-seplerde ýerleşdirilensoň, müşkler ynsan deri bilen garyşmandyr we öz hoşboý ysyny uzak wagtlap üýtgetmän saklapdyr. Elbetde, gupbanyň depesindäki turbajygy gyzlar başyna jyga gysdyrmak üçin, tumaryň aşak etegindäki turbajygy bolsa, doga salmak üçinem ulanypdyrlar. Türkmen zenanlarynyň zynatly dünýäsi örän geň-enaýy täsinliklerden doly bolup, geçmişde zenanlar olardan gowy baş çykaryp biliplendirler. Häzirki zamanda türkmen zenanlarynyň dakynýan şaý-seplerinde, esasan hem, gupbada, tumarda, düwmelerde şol däpleriň yzlary mese-mälîm bildirip dur. Ýeri gelende aýtsak, şol usullary häzirki zamanda hem üstünlikli dowam etdirmek boljak. Özide amatly ýeri, şol şaý-sepleri aýran mahalyň müşk ysynyň hem aýrylýanlygydyr. Hiç bir zenany müşk-anbarsyz göz öňüne getirmek mümkün däldir. Müşk salnan bukjalar has-da göze gelüwli, gelşikli görünýär. Şonuň üçin häzirki döwürde hem durmuşa çykjak gyzyň bukjasyна bezeg berýän müşk, anbar gutulardyr. Dürli hoşboý ysly gutular salnan toý sebetleri gyz bukjasyň gelşigidir.

Maýa BABAÝEWA,
Magtymguly adyndaky TDU-nyň mugallymy. Edebi makalalar